

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 2077. Mederedacteuren: Jos. Cremers, Looiersgracht 5, Maastricht, Tel. 208. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. Penningmeester: ir. P. Marres, Villa „Rozenhof”, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Tel. 45.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Uitnoodiging tot bijwoning van de vergadering op Woensdag 27 November e.k. — v. T. Het jubilerend Genootschap. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 6 Nov. 1935. — A. De Wever. Teucrium chamaedrys L. en T. scordium L. — C. M. van Eggermont. Het transport van voedingsstoffen bij Aralia chinensis en de anatomische bouw van den stengel, mit einer deutschen Zusammenfassung (vervolg). — Robert Leruth. Exploration biologique des cavernes de la Belgique et du Limbourg hollandais. XXIe Contribution. Deuxième liste des grôtes visitées (suite). — Klaus Günther. Ueber einige Phasmoiden aus der Sammlung des Herrn Dr. C. Willemse, Eijgelshoven (Schluss).

VERKRIJGBAAR:

1e en 2e Aanvulling der

AVIFAUNA

van de Nederlandsche Provincie Limburg, benevens een vergelijking met aangrenzende gebieden door

P. A. HENS

UITGAVE 1926.

Deze aanvullingen beslaan 48 bladzijden, benevens 4 platen, en kosten slechts

1.50

Bestellingen worden ingewacht bij de

Uitg. M^{ij}. v/h. CL. GOFFIN

NIEUWSTRAAT 9, TEL. 45, MAASTRICHT.

Men gelieve hiervoor de bestelkaart op de achterzijde van dit omslag uit te knippen en ingevuld te retourneren.

UITGEVERS=MAATSCHIJ v.h. CL. GOFFIN
MAASTRICHT

WIJ

vragen beleefd Uwe aandacht voor eenige,
bij bovengenoemde Uitg. Mij. verschenen boeken:

P. A. HENS, Avifauna der Nederl. Provincie Limburg, benevens
eene vergelijking met die der aangrenzende gebieden.

Met 1e en 2e aanvulling Ingen. f 11.00 Geb. f 12.50

Mr. E. FRANQUINET, Maskeraad. Geb. f 2.50

— Vogels vliegen over Limburg. f 0.90

— Boerderij-Typen in Limburg. f 0.65

AD. WELTERS, Gids door de O. L. Vr. Kerk van Maastricht
f 0.50

— Gebedenboekje tot de Sterre der Zee. In linnen bandje f 0.75

In leer met goud op snee f 1.75

JAN STORMEN, Wondere Legende van Sint Servaas. f 0.30

MAX BIBER, Gas, Granaten en Soldaten. Uit den grooten
Wereldoorlog 1914—1918. Ingen. f 2.25

Geb. f 3.00

B. F. PEETERS. Voorschriften van den Hoofdingenieur der
mijnen, met opgave van wijzigingen f 2.55

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 2077. **Mederedacteurs:** Jos. Cremers, Looiersgracht 5, Maastricht, Tel. 208. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. **Penningmeester:** ir. P. Marres, Villa „Rozenhof”. St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. **Drukkerij** v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Tel. 45.

Versijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Uitnoodiging tot bijwoning van de vergadering op Woensdag 27 November e.k. — v. T. Het jubilerend Genootschap. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 6 Nov. 1935. — A. De Wever. Teucrium chamaedrys L. en T. scordium L. — C. M. van Eggermont. Het transport van voedingsstoffen bij Aralia chinensis en de anatomische bouw van den stengel, mit einer deutschen Zusammenfassung (vervolg). — Robert Leruth. Exploration biologique des cavernes de la Belgique et du Limbourg hollandais. XXIe Contribution. Deuxième liste des grottes visitées (suite). — Klaus Günther. Ueber einige Phasmoiden aus der Sammlung des Herrn Dr. C. Willemsse, Eijgelshoven (Schluss).

1910

1935

UITNOODIGING

TOT BIJWONING VAN DE

VERGADERING

TE HOUDEN OP WOENSDAGAVOND
27 NOVEMBER E.K. TE 7 UUR IN HET
NATUURHISTORISCH MUSEUM,
DE BOSQUETPLEIN, MAASTRICHT.

IN DEZE VERGADERING HOOPT HET
NAT. HIST. GENOOTSCHAP IN LIMBURG
ZIJN 25-JARIG BESTAAN TE HERDENKEN.

OP DEZE VERGADERING ZAL WORDEN
GEOPEND EENE TENTOONSTELLING:
„PLANTENAFBEELDINGEN IN DEN LOOP
DER TIJDEN”.

NATUUR-HISTORISCH MUSEUM MAASTRICHT

VOOR HET BESTUUR

G. H. WAAGE, SECRETARIS,
PROF. P. WILLEMSSTRAAT 41.

HET JUBILEEREND GENOOTSCHAP

Wat gaat de tijd toch snel! Wie de oprichting van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg hebben meegemaakt, kunnen zich nauwelijks voorstellen, dat dit al 25 jaren geleden is. En toch is dat op den 27en November het geval. Op dien datum van het jaar 1910 werd in het toenmalige hôtél „St. Joseph”, tegenover het station (ook al toenmalig) te Sittard een bijeenkomst van eenige heeren gehouden en daar had de stichting van het Genootschap plaats.

Natuurlijk was aan die vergadering een en ander voorafgegaan. De kiem van de stichting was gelegd in de kapelanie te Breust-Eysden, waar de gulle bewoner een toevallig bezoek had van den — wederom toenmaligen — hoofdredacteur van den Limburger Koerier. De kapelaan, oud-leeraar in de plant- en dierkunde, was al een zeer gewaardeerd medewerker van het Maastrichtsche blad, waarin hij, in voortreffelijk populairen stijl en met keurige teekeningen versierd, een graag gelezen rubriek voor de levende natuur bij hield. Zoo praterwijs kwamen zij tot de vraag, of, nu er zoo veel belangstelling voor zulke onderwerpen in de provincie bleek te bestaan, er geen kans zou wezen een genootschap van natuurvrienden te vormen: men zou onderling leerrijke bijeenkomsten kunnen beleggen, een natuurhistorische boekerij uit schenkingen kunnen bijeenbrengen,..... misschien zelfs

22 Nov. 1910

W. & d. v. l.

*Zondag 27 Nov., tegen half over,
zocht en hi Sittard in het Orange
hôtél een vergadering plaats
om tot de definitieve oprichting
de Konink. van een Natuurhistorisch
genootschap in Limburg
vrij overkomen, dat W. & d.
als mede-ouders en mede-
concepsh. Circulaire deze verga-
dering zult willen bijwonen
met aetking.*

*Op o. J. v. Cremers.
Op o. Cl. de Wever.
Jac. P. van der V.*

een collectie van studie-materiaal met veler hulp samenstellen.

Jongere menschen zijn optimistisch. Als de steun van het (toenmaals eenige) dagblad der provincie erachter stond — en dit leed natuurlijk geen twijfel — zou men allicht 'n heel eind in die richting komen.

Er werden uitnodigingen aan een aantal natuurvrienden gezonden, — en ziedaar, hoe de boven besproken vergadering te Sittard tot stand kwam.

* * *

Op die bijeenkomst was een voorloopig bestuur aangewezen, en met aller instemming, behalve de zijne, werd kapelaan Cremers, van Breust, tot voorloopig voorzitter aangewezen. Dat „voorloopig” heeft een andere beteekenis gehad dan de gebruikelijke. De Heer Cremers is sinds lang geen kapelaan meer en sinds lang niet meer Eysdenaar, maar nog altijd is hij de voorzitter van het genootschap, en hij vervulde en vervult die functie zóo prettig en prachtig, dat, als hij eens 'n enkele maal om particuliere reden haar wilde neerleggen, van alle kanten de leden op hem aanstoven en hem door drang van betoogen noopten van zijn besluit af te zien.

Hij zal 't natuurlijk wel niet goed vinden, dat er zoo over hem geschreven wordt in het orgaan, dat mede zijn stichting is, en waarvan hij nog altijd als eerste mederedacteur fungeert, maar dit zij geen beletsel om hier te herinneren, dat het zilveren jubilé van het N. H. G. i. L. (koninklijk goedgekeurd bij K. B. van 4 Nov. 1911 — n° 38) tevens het zilveren jubilé van zijn voorzitter is. Beiden een ad multos annos!

In die 25 jaren is er heel wat gebeurd! Het beoogde boekerijtje is uitgegroeid tot een vak-bibliotheek, die er zijn mag. En waar men in de eerste jaren slechts over had durven spreken als over een luchtkasteel: een bescheiden museumpje is er nu in den vorm van een flink museum met tuin. En wien had de gemeente Maastricht beter tot conservator kunnen benoemen dan den voorzitter van het Genootschap, die met onafwijsbare betoogkracht en volharding het gemeentebestuur tot afstand van de antieke maar bouwvallige 17e en 18e eeuwse huizen in den toen zoo onaanzienlijken Heksenhoek had weten te bewegen.

Geduld overwint alles! dacht rector Cremers, en wie tegenwoordig die vrijgelegde buurt en de mooi gerestaureerde oude huizingen ziet, waarin het museum is onder gebracht, weet wel, van wien de stille, maar stuwende kracht uitging, waaraan dit alles ab ovo — om in een natuurhistorische beeldspraak te blijven — te danken is.

En het „Museum aan den Heksenhoek”, zooals de volksmond het noemt ter gemakkelijke onderscheiding van andere musea, herbergt dingen, waarop de conservator, als hij bezoekers rond-

RECTOR JOS. CREMERS.

leidt, met rechtmatige ingenomenheid mag wijzen. De prachtige collectie carboonfossielen, waaronder met fructificaties, de uitgebreide verzameling Senoonfossielen, waaronder de Chelonia- en Mosasaurusresten opvallen, de collecties uit tertiair en quartair, waaronder de vele vischtanden uit Elsloo en de Tegeler fossielen onze aandacht trekken. Dan de collectie opgezette zoogdieren en vogels, de zeer uitgebreide insectenverzameling, waarin meer dan één unicum. 't Prachtige herbarium van Dokter De Wever uit Nuth. Wat een schatten voor leek en vakman.

Ja, wanneer het museum niet zooveel schenkingen gekregen had, als het geval was (en, laten we hopen, nog vaak het geval zal zijn), zou het natuurlijk niet dien roep hebben, welken het nu in wetenschappelijke kringen binnen- en buitenlands geniet. Maar daar is bv. de prachtcollectie opgezette vogels, de inlandsche afkomstig van pastoor Nillesen, de uitheemsche geschonken door den Heer Hub. de Wever; daar zijn de heele botanische bibliotheek, afkomstig van den Heer Émile Dumoulin, en de verzameling werken van geologie van wijlen den Heer Nic. Gilissen en, niet te vergeten, het herbarium, de boekerij en plaatwerken van dr. A. de Wever, die de kern zullen vormen van de veelbelovende jubilé-tentoonstelling van het Genootschap..... En is er geen reden tot verheuging, dat de meeste objecten gedetermineerd zijn door specialisten?

* * *

Eén ding ontbreekt aan het museum. En dat is een behoorlijke verwarming. Niet, omdat de bezoekers zooveel behoefte zouden hebben aan een huiskamer-stooktemperatuur, — dat is het geval niet. Maar een museum als dit, heeft voor een zorg-

zaam behoud van vele der tentoongestelde voorwerpen, een matige droge temperatuur. Thans moet er, zoo goed en zoo kwaad als 't gaat, met kachels gewerkt worden, en het stof van kolenruis en asch, dat ze onvermijdelijk verspreiden, komt voornamelijk den insecten-verzamelingen niet ten goede.

't Is niet prettig dit in een feestartikel te moeten zeggen, en dat in een tijd, waarin centrale verwarming met zoo weinig kosten te krijgen is.

Maar..... misschien vindt de gemeente Maas-tricht, die al zoo vaak van hare waardeering voor het Nat.-Hist. Museum heeft blijk gegeven, in het 25-jarig Jubilé van het Genootschap nog wel aanleiding het een praktisch en doelmatig herinneringsgeschenk te vereeren!

v. T.

VERSLAG VAN DE MAANDELIJSCHE VERGADERING OP WOENSDAG 6 NOV. 1935.

Aanwezig de dames A. Kemp-Dassen en B. van Itallie en de heeren Jos. Cremers, Fr. v. Rummen, P. Marres, L. Grossier, J. Visser, D. v. Schaik, M. Kemp, M. Mommers, Edm. Nyst, J. Rijk, Br. Christophorus, J. Maessen, J. Schulte, H. Jongen, L. Berg, G. Caselli, J. Cremers, H. Panhuysen, P. Bouchoms, Br. Bernardus en G. Waage.

De **Voorzitter** opent de vergadering en wijdt woorden ter nagedachtenis aan ons overleden lid Fr. Sonnevile.

De heer **Schulte** deelt mede, dat hij eenige tarwekorrels uit een der Pharao-graven gezonden heeft naar Dr. Sirks. Deze schrijft nu: „Ik heb voor een

kiemproef twee korrels der gezonden Pharao-tarwe gebruikt, die echter ondanks alle voorzorgen geen van beide gekiemd zijn. Dit zegt natuurlijk niet veel, maar ik wilde niet graag al het weinige materiaal opofferen aan een eerste proef. Misschien zal ik het met de nog resterende korrels herhalen, maar op het oogenblik is daartoe de juiste tijd voorbij; dit wacht beter tot het voorjaar."

Vervolgens zegt de heer Schulte, dat hij in een artikel van Pater F. Rüschkamp S.J. „Geschichte der Menschheit" (Stimmen der Zeit — Juni 1935) leest: „Soeben verlautet, dass in den Pithecanthropus-Schichten gleichaltrige Werkzeuge gefunden wurden." De heer Schulte wendde zich tot Prof. Dubois om inlichtingen. Deze schrijft: „Ter vindplaats van den Pithecanthropus heeft men geen werktuigen gevonden, even oud als deze. Gevolgtrekking omtrent intellect kan dus niet gemaakt worden".

De Voorzitter toont een stuk van een schouderblad van een neushoorn (*Rhinoceros antiquitatis* Blumenb.), gevonden achter de St. Servaaskerk op den overgang van bruingekleurde löss naar 't grint. De bruingekleurde löss was overdekt door een 1.80 m dikke lösslager, waarop nog 2 m humus.

De Voorzitter deelt nog 't volgende mede:

Den 21sten October l.l. werden me van uit Loenen a. d. Vecht drie wantsjes toegestuurd, welke *Rubiconia intermedia* Wlff. bleken te zijn.

Ze waren aangetroffen in een mandje roode boschbessen — *Vaccinium vitis idaea* — afkomstig uit Gelderland en te Amsterdam in den handel gebracht.

Hiermede heeft derhalve een aardige vondst plaats gehad.

Immers, deze wants werd tot nu toe maar één keer gevonden en wel 25-8-'28 door Dr. Max Gillavry te Amsterdam, ook in een zending boschbessen uit Vierhouten.

Aardige vondsten op 't gebied van wantsen waren in den afgelopen zomer o.a. nog:

Cymus obliquus Horv. Geulle, 16-6-'35 (Marcel v. d. Boorn); *Ischnodemus sabuleti* Fall. — macroptere vorm — Bunde, 14-6-'35 (Marc. v. d. Boorn); *Trapezonotus dispar* Stal. St. Pieter, 12-6-'35 (M. v. d. Boorn); *Poeciloscypus unifasciatus* F. Ryckholt, 10-7-'35 (M. v. d. Boorn); *Deracoris olivaceus* F. Maastricht, 2-7-'35 (J. Maessen) en *Strongylocoris leucocephalus* L. Ryckholt, 10-7-'35 (M. v. d. Boorn).

Ze werden welwillend afgestaan aan 't Museum, waarvoor hierbij onzen dank!

Door de medewerking vooral van de heeren J. C. Rijk en J. Maessen kon de collectie Micro's weer flink worden uitgebreid.

We zonden ter determinatie aan Graaf Benthinck te Overveen 245 stuks dezer vlinders, allemaal vangsten van dit jaar, welke we, netjes op naam gebracht, terug ontvingen. Er waren 48 soorten bij, welke nog niet in de Museumverzameling vertegenwoordigd waren, terwijl er van de meeste overige slechts één of twee exemplaren aanwezig bleken.

Ook aan deze drie heeren een hartelijk woord van dank!

Ik hoop van harte, dat er in Limburg wat meer interesse voor de Micro's zal komen.

Op dit gebied toch is hier zeer zeker nog veel te vinden.

Immers waren er uit Duitschland blijkens Kari Eckstein „die Kleinschmetterlinge Deutschlands" in 1933 bereids 1909 soorten bekend, uit Nederland bedroeg volgens het Tijdschrift voor Entomologie, 76ste deel, in 1933 dit aantal slechts 1020. Zonder twijfel kan dit getal beduidend worden uitgebreid met vondsten uit Z.-Limburg.

De heer Marres toont de kuit van een forelzalm, een visch van ± 3 kg, gevangen in de Maas.

De heer Caselli schenkt aan 't Museum een fragment van een hertengewei, gevonden te Schaesberg in de verweeringszone van het krijt. Te Valkenburg heeft hij in 't woonhuis weer een „zingende" muis. Hij zal trachten 't diertje levend te vangen. 't „Zingen" schijnt te ontstaan, doordat de lucht moeilijk, de door parasitaire wormen vernauwde luchtpijp, kan passeeren. Vervolgens zegt de heer Caselli, dat z.i. de wratjes, die voorkomen o.a. op de paarlstuifbal, dienen, om slakken te belemmeren tegen de zwam op te klimmen. Deze wratjes laten gemakkelijk los.

Te ongeveer acht uur sluit de Voorzitter de vergadering.

TEUCRIUM CHAMAEDRYS L.

door

A. De Wever.

Liggende Gamander werd 't eerst door Bory de St. Vincent (1821), daarna door Franquet (1838) en Dumoulin (1868) op den Pietersberg aangegeven.

Hier groeit ze ook heden nog op de oosthelling te Klein Lanai. Dit is evenwel reeds Belgisch gebied; op 't Nederlandsch gedeelte van den berg schijnt ze nooit geweest te zijn.

De plant door Clumper gevonden nabij Maastricht, afgebeeld in Flora Batava onder No. 1423, zal ook wel van 't Belgisch gedeelte afkomstig geweest zijn.

De eenige vindplaats op Nederlandsch gebied is te St. Geertruide in 't Eijdsener bosch, waar ze door beplanting van de krijthelling met houtgewas weldra zal verdwijnen.

Voor N. Nederland vindt men oude opgaven in Friesland (door Meeze), Haagsche bosch (de Gorter), Scheveningsche tolhek (van Hall) en één vrij recente in de Haarlemmer duinen (Swanenburg de Veije, in Lev. Nat. 1921).

Bory vermeldde uitdrukkelijk, dat ze in België zeldzaam was; tegenwoordig schijnt ze volgens Goffart (Nouv. Flore de la Belgique, 1935) veel meer voor te komen. De groeiplaatsen op 't Belgisch gedeelte van den berg zijn thans sterk verminderd door aanleg van fort en 't nieuwe kanaal.

In aangrenzend Duitsch gebied komt ze niet voor.

De planten van den Pietersberg en St. Geertruide behooren tot den vorm, die men voor de

wilde type houdt. Hierbij zijn de bladen beiderzijds dof, stomp en vaak dubbel getand, aan hun voet wighartvormig; de stengels liggen op den grond, alleen de bloeiwijze staat meer rechtop.

Dit alles in tegenstelling met 'n anderen vorm, die men bij ons, meestal in kultuur, aantreft. Deze heeft rechte stengels, scherper getande, aan den voet sterker wigvormige, van boven glanzende bladen.

Eerstgenoemde kan men werkelijk als inheemsch opvatten. De groeiplaatsen vormen de noordgrens van 't verspreidingsgebied. Die in N. Nederland zullen niet oorspronkelijk zijn. Nu zegt Dr. V u i j c k (in Flor. Bat. Prodr.) „daar de plant echter gekweekt wordt, kan ze hier en daar uit kultuur ontvlucht zijn.” Daar echter de planten, die ik van Dr. Heimans uit de Haarlemsche duinen ontving, niet met de gekweekte, maar wel met den wilden vorm overeenkomen, zullen deze wel niet uit kultuur ontsnapt, maar veeleer van elders aangevoerd zijn, o.a. met fazantenvoer, zooals Swanenburg de Veije vermoedt.

Dodonaeus (edit. 1608) gaf reeds een Groote Kruipende en een Kleine Chamaedrys, doch de afbeelding, noch de beschrijving zijn niet duidelijk genoeg, om ze op den wilden en gekweekten vorm toe te passen en wat hij van de groeiplaatsen schreef, kan voor geen van beide gelden.

Duidelijker zijn de beschrijvingen in Cl u s i u s (Histor. plantar.), waarvan ik de origineele tekst te danken heb aan Hortulanus Veendorp te Leiden.

Cl u s i u s vermeldt een vorm *major* met krachtiger langer en dikker stengels, dikker bladen en langer bloeiwijzen en een vorm *minor* met dunnen stengel en korte bloemtrossen.

't Komt me voor, dat Cl u s i u s hiermee onze beide vormen, de kultuur-, resp. de wilde, bedoeld heeft.

D u m o r t i e r (Florul. belg. 1827) geeft ook een var. *major*, maar zonder beschrijving.

Beide zijn sierlijke, rijkbloeiende heestertjes; de liggende is meer geschikt voor rotsplant; de andere meer voor randplant ter vervanging van Randpalm. Ze blijft 's winters ook groen.

In sommige kweekerijen vindt men dan ook wel beide vormen; van de wilde ook een witbloeiende, soms onder den foutieven naam *Teucr. cham. hybridum*.

Op den Pietersberg en te St. Geertruide groeit ze zoowel in de *Brachypodium*- als in de *Koeleria-facies* van 't xerobrometum.

Te St. Geertruid is door de beplanting met loof- en naaldhout niet veel meer van de associatie overgebleven, alleen nog een paar exemplaren van *Aceras anthropophora*. *Sesleria cocrulea* is geheel verdwenen.

Van de algemeene karaktersoorten van 't xerobrometum vindt men op den Pietersberg nog wat *Aceras* en *Ophrys muscifera* en *Eryngium campestre*. Van de lokale karaktersoorten is ook hier *Sesleria* verdwenen.

Van 't Zuiden naar 't Noorden nemen in Europa de karaktersoorten van 't xerobrometum in getalsterkte af. Het mesobrometum reikt iets hooger noordwaarts.

Dr. S c h w i c k e r a t (Aachener Beitr. z. Heimatkunde, XIII, 1933) vermoedt, dat *Teucr. Chamaedrys* in Z. Limb. nog 'n laatste toevluchtsplaats gevonden heeft als karaktersoort van 't xerobrometum door 't hooge kalkgehalte van den grond op het senonische krijt, terwijl de kool- en devonkalk bij Aken te weinig kalk meer bevat en 't xerobrometum reeds bezuiden Aken bij Nideggen ophoudt.

Evenwel zag ik op den Schneeberg, die iets noordelijker ligt dan St. Geertruide, en die ook tot 25 % kalkhoudenden grond op senonisch krijt bevat, geen *Teucrium Chamaedrys*, maar wel van de andere karakterplanten *Aceras*, *Ophrys* en *Eryngium campestre*.

TEUCRIUM SCORDIUM L.

Deze vindt men 't eerst bij Lejeune en Courtois (Compend II, 1831) voor Maastricht vermeld. Ook nog bij Franquinet (1838), maar daarna is er niets meer waargenomen.

In België komt ze in de prov. Luik wel nog op 'n paar plaatsen voor en neemt hier zuid- en westwaarts toe.

Misschien is ze vroeger wel bij Maastricht door de Maas uit België aangevoerd.

In naburig Duitsch gebied komt ze niet voor.

Daar ze vroeger als artseniengewas in hoog aanzien stond, is 't oorspronkelijk verspreidingsgebied niet meer met zekerheid te bepalen. Men neemt aan, dat dit vooral in Zuid Europa gelegen heeft.

De oudste Nederlandsche floristen Pelletier, Vorstius, Munting, de Gorter, van Hall, noemen ieder één groeiplaats in ons land.

Uit de opgaven van Dr. V u i j c k (Prodr. Flor. Bat. 1902) „in vochtige weiden, langs slooten en in duinpannen”, zou men willen besluiten, dat hij ze tot de indigenen rekende. Als vindplaatsen geeft hij alleen Oost-Voorne en Leerdam. 't Lijkt me echter waarschijnlijk, dat ze ook hier oorspronkelijk aangevoerd is.

In 1915 vond J o h. J a n s s e n (Malden) ze te Overasselt op 'n rivierduinachtige plek naar den Maaskant.

Hiervan kweek ik sindsdien eenige planten in den tuin in gewone teelaarde.

Begin October gaan aan den top der bloeiende en uitgebloeide takken de bladen dakpansgewijs over elkaar sluiten. Ze blijven wel tegenovergesteld, maar zijn alle naar den top toegericht. Ze vormen als 't ware 'n soort winterknoppen. Deze komen tenslotte op den grond te liggen en gaan wortelen, zoodat hieruit 't volgend voorjaar nieuwe planten gevormd worden.

Dezelfde levenswijze vindt men bij andere moerasplanten, o.a. bij sommige Menthasoorten.

In 't voorjaar kiemen ook de zaden, die in 't wild door 't water verspreid kunnen worden.

Bovendien vormt de plant einde September ook veel bovengrondsche stengeluitloopers, die alleen schubvormige, ook alleen naar boven gerichte blaadjes dragen, waardoor de kruisgewijze normale bladstand schijnbaar verloren gaat. Deze uitloopers liggen dadelijk vlak op den grond en vormen

wortels uit den oksel der blaadjes. Ze laten ten slotte van de oude plant, die gaat afsterven, los en vormen in 't voorjaar ook nieuwe planten.

Deze uitloopers zijn, zooals bij andere oeverplanten, wel tegen lange overstroming, maar niet tegen lange uitdroging bestand. In 't buitenland komt de plant zelfs tot vier meter diep onder water voor in den sterielen vorm *submersa* Glück.

Daar het een moerasplant is, worden de uitloopers jaarlijks opnieuw door slib bedekt. In kultuur moet men ze tijdig met grond bedekken, anders drogen ze uit, of bevroren, vooral bij dooi.

't Loof ruikt naar Look, vandaar den naam *Scordium*. Bij 't drogen (voor thee) verdwijnt deze geur, maar blijft de aromatische bestaan.

HET TRANSPORT VAN VOEDINGSSTOFFEN BIJ ARALIA CHINENSIS EN DE ANATOMISCHE BOUW VAN DEN STENGEL.

MIT EINER DEUTSCHEN ZUSAMMENFASSUNG
DOOR C. M. VAN EGGERMONT.

(Vervolg).

Het transport van de eosine naar de bladeren.

Zooals vroeger reeds vermeld werd, kon men aan de bladeren uitwendig waarnemen, dat de eosinekleurstof tot in de aderen was opgezogen. Bij het anatomisch onderzoek der bladstelen bleek het ons, dat de eosine niet alleen gevonden werd in het xyleem, maar dat ook het phloëem rose gekleurd was, terwijl daarentegen de omliggende parenchymcellen deze kleuring niet vertoonden. Het groot aantal proeven met deze bladstelen genomen, hadden alle hetzelfde resultaat, waaruit dan de conclusie moest worden getrokken, dat door deze collatorale vaatbundels water enz. vervoerd werd.

Zooals later zal blijken, vertoont de bouw van het phloëem en het xyleem in den stam niets abnormaals en uit de genomen eosineproeven bleek ook duidelijk, dat zij ieder, wat het transport aangaat, hun eigen richting uitgaan.

Alleen in de bladstelen wordt dit anders en uit een groot aantal microscopische sneden moeten wij de conclusie trekken, dat een gedeelte van het phloëem der bladstelen in rechtstreeksche verbinding staat met de water-geleidende elementen.

Ten eerste: omdat er zich kleurstof bevindt in het phloëem, waaruit men dus kan besluiten, dat hier water en anorganische stoffen doorheen worden vervoerd.

Ten tweede: omdat de bladeren, na het wegnemen van den phloëemring, zoo snel gaan verwelken.

Uit de microphoto's van de bladstelen zal duidelijk blijken, welk een eigenaardigen bouw deze laatste bezitten en vermoedelijk zal juist deze bouw wel de oorzaak zijn van dit abnormale verschijnsel, dat slechts bij zeer weinig boomen zoo spoedig aan den dag treedt. De phloëembanen zijn

natuurlijk voor het leven onmisbaar, ook al vervoeren zij geen water.

Beschrijving der preparaten.

Een dwarsdoorsnede van een sterk verhouten tak geeft ons aan de buitenzijde een aantal emergenties te zien, die niet alleen hier, maar op alle deelen van den boom, onregelmatig geplaatst, voorkomen. Zij bevatten ook op lateren leeftijd nog chlorophyl.

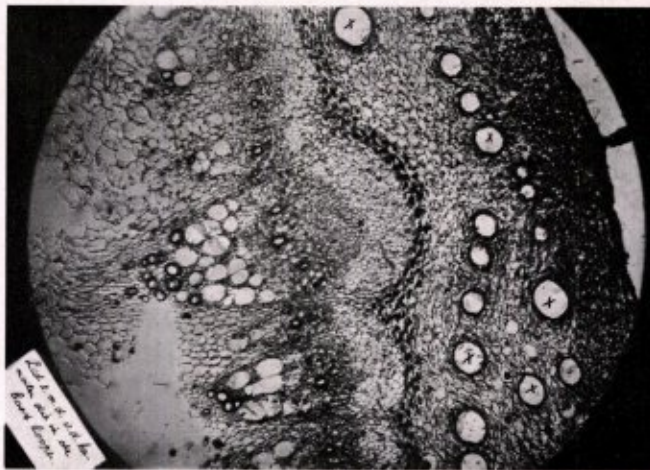

Fig. 1.

Het Phloëem.

Hierin treffen wij een groot aantal harskanalen aan, zeer verschillend in grootte en in ligging (zie \times microphoto no. 1). Door een reactie op den inhoud met azijnzuur-koper werden deze groen. Het zijn lyxigene holten, welke op onregelmatige wijze tusschen het parenchym van de bast verspreid liggen. In deze bast treffen wij verder een groote hoeveelheid reservevoedsel aan.

Het Xyleem.

Dit heeft een zeer normalen bouw.

De bladsteel.

Wanneer men een dwars-doorsnede van den bladsteel microscopisch beschouwt, dan kan men waarnemen, dat in het parenchym twee rijen gesloten vaatbundels voorkomen (zie microphoto no. 3). De buitenste vaatbundels sluiten aan elkander aan en vormen te zamen een ring. Zij bestaan elk uit een phloëem- en een xyleemgedeelte, zonder cambium er tusschen. De vaatbundels van den buitensten kring zijn alle van ongeveer dezelfde grootte. Bij nauwkeurige waarneming vindt men er echter hier en daar een, die grooter is en aan de binnenzijde van den bladsteel vinden wij hier dan een sterkere celdeeling, hetgeen den indruk maakt van een secundair phloëem. (zie microphoto no. 2).

Hierna treedt deze vaatbundel uit het verband van de eerste rij en groeit vervolgens in de richting van de tweede rij en hieraan moet men de on-

Fig. 2.

regelmatige ligging van die tweede rij toeschrijven. Beschouwt men op de microphoto no. 2 de buitenste rij vaatbundels, dan kan men hier duidelijk vast stellen, dat het xyleem naar het centrum van den bladsteel is gelegen. In de tweede rij echter neemt men waar, dat nu het xyleem juist centrifugaal gelegen is. Beschouwt men een vaatbundel van den buitensten kring, die grooter geworden is, dan nemen wij niet alleen aan de centripetale zijde een sterkere celdeeling waar, maar tevens aan den centrifugalen kant een verdwijnen, een losscheuren van het centrifugale phloëem. (Zie \times microphoto no. 3). Hierdoor komt het xyleem aan de zijde van het epidermis los te liggen en hierdoor kan het zich in de richting van den tweeden kring verplaatsen.

Een verdere beschrijving van de bladstelen kan hier achterwege blijven. De microphoto's spreken voor zich zelf. Hoe vreemd bovenstaande beschrijving ook moge schijnen, dit is en blijft toch de conclusie, die wij uit de proeven met meer dan

50 praeparaten, afkomstig van 10 bladstelen, hebben moeten trekken.

Aan het einde gekomen, dank ik hier nog Prof. Ir. Sprenger te Wageningen voor de groote bereidwilligheid, waarmede hij de microphoto's op zijn laboratorium liet vervaardigen.

DIE BEFÖRDERUNG VON NAHRUNGSTOFFEN BEI ARALIA CHINENSIS UND DER ANATOMISCHE BAU DERSELBEN.

In der Naturhistorischen Monatschrift (Naturhist. Maandblad) 1932, Nummer 2, 3 und 4, haben wir die Regenerationsversuch bei *Ar. Chin.* mitgeteilt; ihre Blätter wurden, bald nachdem die Ringelung vorgenommen worden war, welk. Bei keiner anderen Baumart, die von uns untersucht werden, trat solches auf.

(Wordt vervolgd).

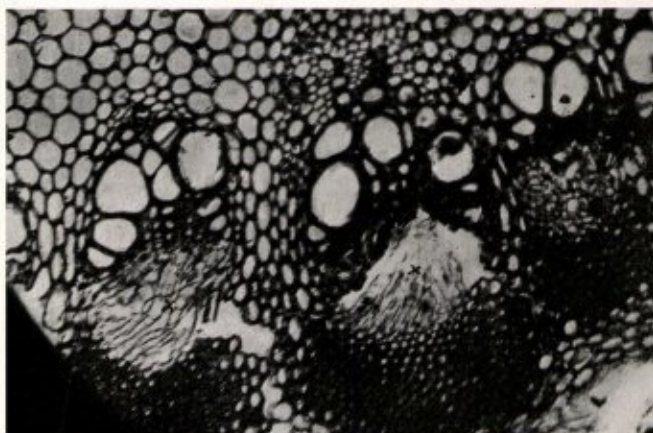

Fig. 3.

EXPLORATION BIOLOGIQUE DES CAVERNES DE LA BELGIQUE ET DU LIMBOURG HOLLANDAIS

XXIe CONTRIBUTION

Deuxième liste de Grottes visitées,

précédée d'un aperçu de nos connaissances sur la Faune cavernicole de Belgique et de nos méthodes de recherches, et suivie de la liste alphabétique des espèces signalées jusqu'à ce jour dans les grottes Belges.

par ROBERT LERUTH (Liège).

(Suite).

B. 1: GROTTÉ-CARRIÈRE DE PETIT-LANAYE — Commune de Lanaye — Vallée de la Meuse — Province de Limbourg.

Le 26 septembre 1933, nous nous disposions à revoir cette grotte; mais on était occupé à la transformer en Champignonnière. De grandes quantités de fumier y avaient été apportées, bouleversant complètement les conditions biologiques de la ca-

verne. Un coup d'oeil à l'intérieur nous a permis de voir que la faune actuelle n'a plus rien de cavernicole. Nous continuerons donc nos recherches sur la faune de ces carrières souterraines dans une cavité voisine. (voir B. 36).

Bibliographie: (1)

Première visite: Expl. biol. XIV, p. 71 (p. 4).

Faune:

ARACHNIDA

Araneae

Argiopidae (*Linyphiinae*)

Leptyphantes leprosus Ohlert Fage, 1933, p. 53; Ex. biol. XIV, p. 71 (p. 5).

Opiliones

Phalangidae

Liobunum rotundatum Latr. Fage, 1933, p. 54 [sous le nom de *Gyas titanus* E. S.]

Nemastomatidae

Nemastoma chrysomelas Herm. Fage, 1933, p. 54.

Pseudoscorpionidea

Obisiidae

Chthonius ischnocheles Herm. Ex. biol. XVII, p. 283.

DIPLOPODA

Oniscomorpha

Glomeridae

Glomeris marginata Villers, Ex. biol. XX, p. 4.

HEXAPODA

Diptera

Sciaridae

Neosciara forficulata Bezzi Ex. biol. XIX, p. 12.

Neosciara vivida Winn. " " " p. 13.

Phoridae

Megaselia (s. str.) costalis v. Roser Ex. biol. XV, p. 22 (p. 3).

Megaselia (s. str.) scutellaris Wood. " " " p. 22 (p. 3).

Megaselia (Aphioch.) posticata Strobl. " " " p. 22 (p. 3).

Helomyzidae

Thelida atricornis Meig. Ex. biol. XVI, p. 102.

Oecothea praecox Loew. " " " p. 104.

Eccoptomera pallescens Meig. " " " p. 106.

Eccoptomera longiseta Meig. " " " p. 105.

Eccoptomera obscura Meig. " " " p. 106.

Helomyza modesta Meig. " " " p. 114.

Helomyza serrata Lin. " " " p. 115.

Coleoptera

Silphidae

Catops fuscus Panz. Ex. biol. XIV, p. 71 (p. 4).

Staphylinidae

Lesteva longelytrata Goeze Ex. biol. XIV, p. 71 (p. 4).

B. 2: CAVERNE AUX VÉGÉTATIONS — Ramioul — Commune d'Ivoz-Ramet — Province de Liège — Vallée de la Meuse.

Dates: 12 mars 1933 et 5 novembre 1933.

Faune: Nous avons peu de chose à ajouter à ce que nous avons déjà dit de la faune de cette cavité. Le 12 mars, nous avons retrouvé en nombre *Choleva bicolor* Jeannel qui se tenait de préférence sur les parois humides et sur les concrétions; nous l'avons vue aussi, mais plus rarement, sous les pierres.

Le 5 novembre, un échantillon d'eau prélevé dans la petite flaque du fond de la galerie gauche où nous avons signalé antérieurement la présence de *Niphargus aquilex aquilex* Schiödte,

contenait des Copépodes: *Cyclops (Dia.) unisetiger* Graet. et *Bryocamptus (s. str.) typhlops* Mrazek, et quelques petits Oligochètes (no. 120). Dans la même région, autour d'excréments de Blaireaux, errait le guanobie: *Omalium validum* Kraatz.

Matériaux: Lépidoptères, Coléoptères, Diptères, Hyménoptères, Collembolés, Araignées, Chernetes, Acariens, Copépodes, Amphipodes, Isopodes, Myriapodes, Oligochètes, Mollusques, Chéiroptères.

Numéro de matériel: no. 120.

(1) Lorsque nous indiquons deux paginations pour le même travail, le nombre donné entre parenthèses se rapporte au tiré-à-part; l'autre à la revue.

Bibliographie :

Premières visites: Ex. biol. XIV, p. 72 (p. 5).

Faune:

CRUSTACEA

Copepoda

Cyclopidae

Cyclops (Diacyclops) unisetiger Graeter (no. 120) Expl. biol. XVIII, p. 147.

Canthocamptidae

Bryocamptus (s. str.) typhlops Mrazek (no. 120) Expl. biol. XVIII, p. 147.

Amphipoda

Gammaridae

Niphargus aquilex aquilex Schiödte Expl. biol. XIV, p. 72 (p. 6); XVIII, p. 157.

ARACHNIDA

Araneae

Argiopidae (Erigoninae)

Porrhomma Proserpina E. S. Fage, 1933, p. 53.*Porrhomma Campbellei* F. Cb. Fage, 1933, p. 53.

(Linyphiinae)

Leptyphantus pallidus O. P. Cb. Fage, 1933, p. 53.

(Tetragnathinae)

Meta Merianae Scop. Fage, 1933, p. 54.*Meta Menardi* Latr. Ex. biol. XIII, p. 94 (p. 7); Fage, 1933, p. 54.*Nesticus cellulanus* Cl. Fage, 1933, p. 53.

Agelenidae

Tegenaria silvestris L. K. Fage, 1933, p. 54.*Hahnia helveola* E. S. Fage, 1933, p. 54.

Pseudoscorpionidea

Obisiidae

Chthonius ischnocheles Herm. Fage, 1933, p. 54; Ex. biol. XVII, p. 283.

Opiliones

Nemastomatidae

Nemastoma quadripunctatum Perty Fage, 1933, p. 54. [sous le nom de *N. lugubre-bimaculatum* Fab.]

DIPLOPODA

Nematophora

Chordeumidae

? *Orthochordeuma germanicum* Verh. Expl. biol. XX, p. 6.

Brachychaeteumidae

Brachychaeteuma Bagnalli Verh. " p. 7.

Proterospermophora

Polydesmidae

Polydesmus augustus Latz. " p. 10.*Polydesmus testaceus* C. L. Koch " p. 9.

HEXAPODA

Lepidoptera

Noctuidae

Scoliopteryx libatrix Lin. Ex. biol. XIII, p. 95 (p. 8).

Geometridae

Triphosa dubitata Lin. Ex. biol. XIII, p. 95 (p. 8); XIV, p. 87 (p. 6).

Diptera

Sciaridae

Neosciara forficulata Bezzi Ex. biol. XIX, p. 12.*Neosciara setigera* Winn. " p. 13.*Neosciara pullula* Winn. " p. 13.*Neosciara fenestralis* Zett. " p. 11.*N. fen. f. microcavernaria* Ldf. " p. 12.

Culicidae

Culex pipiens Lin. Ex. Biol. XIII, p. 98 (p. 11).

- Phoridae
Megaselia (s. str.) *costalis* v. R. Ex. biol. **XV**, p. 22 (p. 3).
Megaselia (s. str.) *rufipes* Meig. „ p. 22 (p. 3).
Megaselia (s. str.) *vernalis* Wood. „ p. 23 (p. 3).
Megaselia (*Aphioch.*) *pleuralis* Wood. „ p. 22 (p. 2).
Triphleba (s. str.) *perenniformis* Schmitz „ p. 23 (p. 4), 24 et 32 (p. 5).
Triphleba (*Pseudosten.*) *atricola* Schmitz „ p. 23 (p. 4).
- Borboridae
Fungobia nitida Meig. Ex. biol. **XIII**, p. 100 (p. 13).
Crumomyia glabrifrons Meig. „ p. 100 (p. 13).
Crumomyia nigra Meig. „ p. 100 (p. 13).
Limosina Bequaerti Vill. Ex. biol. **XIV**, p. 86 (p. 6).
Limosina Racovitzai Bezzi
var. *microps* Duda „ p. 86 p. 6).
Limosina silvatica Meig. „ p. 87 (p. 6).
- Helomyzidae
Eccoptomera pallescens Meig. Ex. biol. **XIV**, p. 86 (p. 6) ; **XVI**, p. 106.
Amoebaleria caesia Meig. Ex. biol. **XIII**, p. 100 (p. 3) ; **XVI**, p. 109.
Amoebaleria amplicornis Cz. Ex. biol. **XIV**, p. 86 (p. 6) ; **XVI**, p. 108.
Scoliocentra villosa villosa Meig. Ex. biol. **XVI**, p. 111.
Scoliocentra villosa villosula Cz. „ p. 113.
Helomyza duplicisetata Strobl. „ p. 114.
Helomyza modesta Meig. „ p. 114.
Helomyza serrata Lin. Ex. biol. **XIII**, p. 100 (p. 13) ; **XIV**, p. 86 (p. 6) ;
XVI, p. 115.
- Milichiidae
Meoneura obscurella F. Ex. biol. **XIII**, p. 101 (p. 14).
- Coleoptera
Silphidae
Catops longulus Kelln. Ex. biol. **XIII**, p. 96 (p. 9) ; **XIV**, p. 87 (p. 6).
Choleva bicolor Jeannel
- Staphylinidae
Quedius mesomelinus Marsh. Ex. biol. **XIII**, p. 97 (p. 10) ; **XIV**, p. 72 (p. 6).
Omalius validum Kraatz

VERTEBRATA

Chiroptera

Vespertilionidae

Plecotus auritus Lin.Ex. biol. **XIV**, p. 72 (p. 5).*Vespertilio murinus* Lin.Ex. biol. **XIII**, p. 93 (p. 6).

Rhinolophidae

Rhinolophus ferrum-equinum Schreb.Ex. biol. **XIII**, p. 92 (p. 5) ; **XIV**, p. 72 (p. 5).*Rhinolophus hipposideros* Bechst.Ex. biol. **XIII**, p. 93 (p. 6) ; **XIV**, p. 72 (p. 5).

(A suivre).

UEBER EINIGE PHASMOIDEN AUS DER
SAMMLUNG DES
HERRN Dr. C. WILLEMSE,
EIJGELSHOVEN.

Von KLAUS GUNTHER, Dresden.

Mit 5 Textabbildungen.

(Schluss).

PHASMINAE.

Genera *Eucarcharus* Br. v. W., *Pharnacia* Stål,
Lobophasma nov. gen.

Eucarcharus Br. ist in der Unterfam. der Pachymorphinae (Clitumnini Br.) aufgestellt, als Genus-

type betrachte und designiere ich *Euc. feruloides* Westw. Das ♂ dieser Art ist mir aus dem Berliner Museum bekannt geworden: es ist geflügelt, gleicht im Wesentlichen den als *Pharnacia nigricornis* Redt. beschriebenen ♂♂, auffällig besonders durch sein nur ganz flach hinten aus gerandetes, nicht in Loben ausgezogenes Analsegment. Danach ist das Genus *Eucarcharus* bei den Phasminae unter zu bringen und hatte ausser seiner typischen Art *feruloides* auch diejenigen heute bei *Pharnacia* unter gebrachten zu umfassen, deren ♂♂ ein nur flach ausgerandetes Analsegment besitzen, so ausser den genannten Arten noch *Pharnacia annulata* Redt. Von den übrigen gegenwärtig bei *Eucarcharus* stehenden Arten *Euc. inversus* Br., *rex* K. Gthr., *lobulatus* Carl und *turbans* Br.

ist für die 3 erstgenannten ein neues Genus zu errichten (*Lobophasma* nov. Gen., Genustype: *Lob. rex* K. Gthr.). Die ♂♂ dieser Arten sind noch nicht beschrieben, doch ist mir das zu *Lob. rex* bekannt: es ist ziemlich robust gebaut, grün, vollkommen geflügelt, mit in tief eingeschnittenem, in lange Lappen ausgezogenen Analsegment, ähnlich also der *Pharnacia acanthopus* Burm. Die Art *turbans* Br. gehört, wie schon früher vermutet, zu *Nesiophasma* K. Gthr., ich sah die Art in Material aus dem Museum Leiden; nach ebenfalls von dort mir bekannt gewordenem Material gehört auch die als *Myronides spinulosus* Br. beschriebene Art zu *Nesiophasma* und ist sehr nahe mit *Nesiophasma turbans* verwandt. *Nesiophasma eremthocus* K. Gthr. von Kalao Tua ist mit *N. spinulosum* Br., von Saleyer, identisch. Weiterhin ist auch hieher zu ziehen die Art, die ich in Sitz. Ber. Ges. Naturforsch. Freunde Berlin, 1934, p. 77, 94 als *Phryganistria plateni* Dohrn behandelt habe; diese Art ist vielleicht mit dem eigentlichen *Phrygan. plateni* von Sangir nicht identisch. Von den nun noch bei *Pharnacia* Stål im Sinne Redtenbachers verbleibenden Arten gehören die mit höckerig erhöhtem Hinterhaupte nach Kirbys und Karnys Neufassung dieser Gattung zu *Tirachioidea* Br., die übrigen, deren ♂♂ stets ein in deutliche, oft lange Loben ausgezogenes Analsegment haben, zu *Pharnacia* Stål. Dorthin gehört auch die als *Phobaeticus beccarianus* Br. beschriebene Art, die mit *Ph. rigida* Redt. oder *heros* Redt. identisch ist. Es ist möglich dass die durch das so auffallend geflügelte 7. Abd.-Segment ihrer Arten ausgezeichnete Gattung *Lobophasma* wieder mit *Pharnacia* Stål vereinigt werden muss, wenn sich herausstellen sollte, was ich für durchaus möglich halte, dass jene Lappen am 7. Abd.-Segm. keineswegs von generischer, vielleicht nicht einmal von spezifischer Bedeutung seien.

Eucarcharus spec.

1 ♂, Padang Pandjang, Westsumatra, durch H. Rolle, Berlin.

Das Tier kann keiner der gegenwärtig bekannten Arten zugerechnet werden. Es ist schlank, mit gewölbtem ockergelben Kopfe, sehr grossen Augen, ohne Ocellen, grünem als der Kopf schmälere Pronotum und noch schmälere Mesonotum, mit ziemlich langen spatelförmigen Elytren, deren Buckel hinter der Mitte sich befindet und deren Costalregion wie die der Alae hell gelbgrün ist, deren übriger Teil ebenso wie der des Deckteiles der Alae und das Abdomen braun sind. 8. und 9. Abd.-Segm. schwach obcon verbreitert. Analsegment länger als 9. Abd.-Segm., am Hinterrande schwach ausgerandet. Cerci sehr knapp über das Analsegment hinaus ragend, Lamina subgenitalis am Hinterrande schwach eingekerbt, die Basis des Analsegmentes erreichend. Schenkel grün, Schienen gelbbraun, sämtliche Schenkel und Schienen, diese allerdings sehr schwach, an allen 4 Kanten, die Schenkel auch noch an einer unteren Mittellinie, mit schwarzen Dornen besetzt, deren Basis ebenfalls schwarz ist. Durch diese schwarze Extremitätenbedornung ist das Tier sehr auffällig. Körperlänge 122 mm, Länge der Vorderschenkel

42 mm, der Mittelschenkel 37 mm, der Hinterschlenkel 44 mm.

NECROSCIINAE.

Oxyartes lamellatus Kirby.

1 ♀, Than Moi, 1 ♀ Chapa: Tonkin.

Andropromachus bicolor Kirby.

1 ♂, 1 ♀, Than Moi, Tonkin, Fruhstorfer leg.

Parasosibia inferior Redt.

Parasosibia parva Redt., d. Insectenfam. d. Phasm., 1908, p. 482. nov. synonym.

Parasosibia villosa Redt., op. cit., p. 482, nov. synonym.
1 ♂, 1 ♀, Shembagonur, Südindien, durch A. Heyne.

Das ♀ entspricht den Beschreibungen von *P. parva* und *inferior* von denen Redtenbacher nur die ♀♀ kannte; bei dem vorliegenden sind die letzten Abd.-Segmente z. T. vierkielig. Beim ♂ sind die Hinterecken des Analsegmentes zipflig ausgezogen, doch ist der zwischen diesen Eckzipfeln liegende Segmentshinterrand convex. Die graden Cerci überragen den Hinterrand des Analsegmentes um mehr als die Hälfte von dessen Länge.

Cylindomena (Br. v. W. in mus.) nov. gen.

♀. Kleine, ziemlich gedrungen gebaute und unbewehrte flügellose Phasmoiden mit unbewehrtem flachen Kopfe, sehr langen dünnen und undeutlich gegliederten Antennen, kaum gekielten Körper. Segmentum medianum so lang wie das Metanotum s. str., Schienen ohne areolae apicales. Operculum hornig, über das Ende des Analsegmentes hinaus verlängert, stark seitlich comprimiert und am Ende scharf zugespitzt; es enthält die ebenfalls verlängerten und hornigen oberen und unteren Scheidenanhänge.

Genustype: *Cylindomena acuminata* Redt.

Geographische Verbreitung: Java.

Die Errichtung dieser Gattung für die bisher *Parasipyloidea acuminata* Redt. geführte Art empfiehlt sich bei der beträchtlichen Verschiedenheit dieser Art von den anderen zu *Parasipyloidea* Redt. gestellten Species.

Die ♂♂ sind bisher nicht bekannt; doch halte ich es für wahrscheinlich, dass in der *Parasipyloidea exigua* K. Gthr. 1934 die ♂♂ zu *Cylindomena acuminata* zu erblicken sind.

Cylindomena scalprifera nov. sp.

Abb. 5.

1 ♀, Westjava 1919, ging durch die Liebesswürdigkeit des Herrn Dr. Willemse in das Museum f. Tierkunde, Dresden, über. Einfarbig braun, mit dunklem Mittelstreifen, der fast zwischen den Antennenwurzeln beginnend bis zum Hinterrande des 9. Abd.-Segmentes reicht. Mesonotum schwach runzelig, samt dem Metanotum stumpf gekielt. Abdomen vom 3. bis 7. Segment erweitert. Analsegment zum Hinterrande hin verjüngt, an diesem

Abb. 5. *Cylindromena scalprifera* n. gen. n. sp., ♀.
a. von oben.
b. Hinterleibsende von der Seite.

selbst abgestutzt. Cerci lang, fast gleichmässig dick, fast grade. Operculum samt den Fila ovipositoris ragt über das Analsegment hinaus um dessen dreifache Länge. Beine unbewehrt, Metatarsen kürzer als die übrigen Tarsalglieder zusammen. Körperlänge 52,5 mm, Länge des Mesonotums 9 mm, des Metanotums 2,5 mm, Segm. med. 2,5 mm, Länge der Vorderschenkel 13 mm, der Mittelschenkel 10,5 mm, der Hinterschenkel 14 mm.

Durch die Grösse, den schwarzen Mittelstreifen und die sehr beträchtliche Verlängerung des Legeapparates von *C. acuminata* geschieden, deren Operculum das Analsegment um höchstens dessen Länge überragt. Von ziemlich vielen Localitäten West- und Ostjawas ist mir die *C. acuminata* bekannt geworden. Eine Variabilität war immerhin zu constatieren, schloss aber nie Formen ein, die man auch nur als Uebergang zur hier beschriebenen hätte bezeichnen können; daher nehme ich diese als neue Art an.

Diardia signata Redt.

2 ♂♂, Padang Pandjang, durch H. Rolle.

Asceles diadema Redt.

1 ♂, Tonkin, Than Moi, VI. VII., Fruhstorfer leg.

Mit der Originalbeschreibung überein stimmend, darüber hinaus sind die Radialadern der Elytren und Alae schwarz. Die länglichen kreideweissen Flecken am Hinterrande des Alaedeckteiles sind gross und dunkel eingefasst.

Die von mir in Wien. Ent. Ztg., XLIX, 1932, p. 316 als *Asceles diadema* angeführten, einfarbig

braunen Tiere können nicht zu *A. diadema* gehören; mir sind inzwischen eine Reihe von weiteren Exemplaren bekannt geworden, darunter auch ♂♂. Die Art steht *diadema* sehr nahe und zeigt auch deren auffällige Behaarung besonders an den Vorderbeinen und am Thorax, hier jedoch schwächer; das ♂ Analsegment der Art von der Kina Balú ist länger, doppelt so lang wie breit, und tief, fast bis zur Mitte eingeschnitten. Diese Art verbirgt sich unter der Beschreibung von *Sipylodea lineata* Redt. (Kina Balú); die Zipfel des ausgeschnittenen Operculums der ♀♀ sind sehr fein und zuweilen umgeschlagen, so dass das Operculum wohl als hinten rund erscheinen kann.

Trachythorax spec.

1 ♂, Bah Lias, Ostsumatra, 26. XII. 1918. Corporaal leg.

Einfarbig tiefbraun mit dunkleren Adern in den Elytren und Alae und 2 oder 3 schwarzen Längsstreifen auf den Abd.-Segmenten, deren mittlerer sehr fein ist; am Hinterrande des Mesonotums stehen 2 länglich dreieckige samt schwarze Flecken nebeneinander. Hinterkopf spitz höckerig erhöht. Zur Gattung *Trachythorax* gehört das Tier sicher, vermutlich aber zu keiner der beschriebenen Arten.

Aruanoidea multicolor Redt.

Aruanoidea incerta Carl. Rev. Suisse Zool., XXI, 1913, p. 54. nov. synonym.

1 ♂, Than Moi, Tonkin, VI. VII. Fruhstorfer leg.

An der völligen Identität der hier zusammen gezogenen Arten kann kein Zweifel bestehen. Das vorliegende Exemplar vereinigt Merkmale beider, und auch andere mir bekannt gewordene Exemplare variierten in einem beide Formen leicht einschliessenden Rahmen.

Sosibia spec.

Sosibia bisulca K. Gthr., Ark. f. Zool., XXVIII A, 1935, no. 9, p. 12.

1 ♀, Bandar Baroe, Ostsumatra (850 m), 1919, Corporaal leg.

Stimmt mit den an angegebener Stelle erwähnten borneensischen Stücken genau überein, ob es wirklich *S. bisulca* Redt. ist, muss hier wie dort offen bleiben.

Pachyscia plagiata Redt.

1 ♀, Chapa, Obertonkin.

Körperlänge 85 mm, keine Mesonotaldornen. Es darf dennoch wohl zu der genannten Art gestellt werden, deren Variabilität vermutlich auch die *P. bipunctata* Redt. einbegreift.

Calvisia ferruginea Redt.

1 ♀, „Borneo“.

Mit olivgrünem Pro- und Mesonotum; die Art kommt auch braunrot gefärbt an diesen Körperabschnitten vor.

ABONNEERT U OP:

„DE NEDERMAAS”

LIMBURGSCH GEÏLLUSTREERD MAANDBLAD,

MET TAL VAN MOOIE FOTO'S

Vraagt proefexemplaar:

bij de uitgeefster Drukk. v.h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9.

Prijs per aflevering **fl. 0.40** — per 12 afleveringen franco per post
fl. 4.-- bij vooruitbetaling, (voor Buitenland verhoogd met porto).

Hierlangs afknippen.

BESTELKAART VOOR BOEKWERKEN

Aan Drukkerij v.h. CL. GOFFIN

Nieuwstraat 9,

MAASTRICHT

Ter Drukkerij voorh. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9,
is verkrijgbaar:

De Nederlandsche Mieren en haar Gasten

door

P. H. SCHMITZ S. J.

(146 bladzijden, met 56 figuren).

Ingenaaid fl. 1.90, gebonden fl. 2.40 per exemplaar.

Dit mooie boek is, om wille van inhoud en **stijl**, zeer geschikt als **leesboek**
op Hoogere Burgerscholen, Gymnasia en Kweekscholen.

Ondergeteekende wenscht te ontvangen:

.....ex. **Avifauna der Nederlandsche Provincie Limburg**

* Ingenaaid à Fl. 9.50 per stuk | plus 50 ct. porto
* Gebonden á Fl. 11.— per stuk

.....ex. **Aanvullingen** à Fl. 1.50 p. stuk, plus 15 ct. porto.

Adres:

Naam:

.....
.....
* Doorhalen wat niet verlangd wordt.